

LA POBRESA A BARCELONA

JORDI ESTIVILL, JOAQUIM AIGUABELLA, JOSEP M^a DE LA HOZ. Gabinet d'Estudis Socials

L'Ajuntament de Barcelona, a través de la Gerència de l'Àmbit de Benestar Social, va encarregar al Gabinet d'Estudis Socials una explotació de les dades referides a la ciutat de Barcelona. Aquest mapa es va elaborar el 1988, cofinançat pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya i les Comunitats Europees. L'estudi de la pobresa a Barcelona es basa en l'anàlisi de les dades del "Mapa de la pobresa a Catalunya" aportades per l'enquesta a 849 famílies i se centra especialment en l'estudi de les seves rendes mitjanes i l'anàlisi de les condicions de vida de les famílies que es troben sota el llindar de la pobresa.

Punt de partença

L'elaboració del Mapa de la Pobresa a Catalunya, durant els anys 1988-1989, suposava un pas més endavant dins un itinerari de recerques iniciades l'any 1986, època en què anava aflorant la preocupació per la pobresa que es feia palesa en les zones urbanes. Sota el nom de nova pobresa (quart món o pobresa persistent) tornava a aparèixer en les societats econòmicament desenvolupades un vell fenomen amb una nova fisonomia.

La Comunitat Econòmica Europea no hi restà al marge. El 1974 el Consell de Ministres va aprovar el Programa d'Acció Social i, en aquest marc, el Programa Europeu de Lluita Contra la Pobresa, que s'ha de desenvolupar en dues fases (1975-1977 i 1978-1980).

El balanç de la primera etapa es va

publicar el 1981 i va ser aprovat pel Consell i el Parlament l'any següent. Aleshores es delimità la població objectiu, és a dir, les persones que tenien una renda inferior a la meitat de la renda mitjana per habitant. Es va fer una primera quantificació del problema, que afectava 30 milions de persones, es marcaren unes mesures i s'aprovà una dotació econòmica: crèdits de 500.000 ECUS per l'any 1983 i 1.000.000 d'ECUS per l'any 1984, per realitzar els programes aprovats i un pla quadriennal (1985-1988) amb un total de 35 milions d'ECUS, per ajudar a la realització de 65 projectes d'acció-recerca en els diferents països. D'aquesta manera s'inicià l'anomenat II Programa Europeu de Lluita contra la Pobresa.

L'entrada de l'Estat Espanyol en la Comunitat Econòmica Europea possibilita que pugui acollir-se als programes de lluita contra la pobresa. En el marc d'aquest programa s'aconseguia un acord perquè s'apliqués a Catalunya la investigació estadística sobre la pobresa, desenvolupada dins el marc del II Programa Europeu de Lluita contra la Pobresa i que s'estava realitzant a altres països: Bèlgica, Holanda, Irlanda, Luxemburg, França (Lorraine), i Grècia.

Això va suposar la possibilitat d'aplicar a Catalunya la metodologia ja emprada en altres indrets, el mètode de panel i l'aplicació de fotografies de la realitat en diferents moments, per arribar a obtenir el coneixement de la dinàmica de la pobresa.

Metodologia

L'univers per a la mostra de Catalunya eren les 1.714.000 llars catalanes, entenent per llar la persona o grup de persones que comparteixen un mateix habitatge i consumeixen aliments i altres béns de consum a càrrec d'un mateix pressupost. La mostra de 6.000.000 habitants és representativa de les llars catalanes i de la seva població. L'estudi es va realitzar amb una enquesta adreçada a una mostra de 3.000 llars de Catalunya (1 per cada 2.000 habitants) i es va estratificar segons la distribució de la població en municipis de més de 50.000 habitants, d'entre 5.000 i 50.000 habitants, i de menys de 5.000.

L'explotació referida a Barcelona es sobre les 848 enquestes realitzades a la ciutat (amb la mateixa proporció que a Catalunya) i contestades pels caps de família o els cònjuges, la qual cosa permet treballar amb un marge d'error acceptable del 3,4%. Els resultats per als 10 districtes de la ciutat s'han de considerar amb molta prudència, perquè el marge d'error és molt superior.

S'inclouen en l'explotació dades comparatives dels municipis més importants de la província de Barcelona. Aquesta comparació aporta idees suggerents, però la part més important de l'informe se centra en els resultats més significatius de la ciutat de Barcelona, agafada com a conjunt, i la seva comparació amb Catalunya.

Principals resultats

L'anàlisi de les rendes mitjanes

L'Informe xifra, en dades sempre del 1988, una renda mitjana a Catalunya de 168.458 pessetes. Òbviament, aquesta mitjana està formada per grans desigualtats en la distribució de la renda. Així, mentre el 1r decil de la població disposa d'un 2,46% de la renda (és a dir, un 10% de les llars tenen una mitjana de 41.621 pessetes. /mes, per sota del salari mínim interprofessional), el 10è decil disposa del 26,34% de la renda (és a dir, una mitjana de 442.969 ptes./mes). En conjunt, els tres grups més baixos no arriben a acumular del 12,26% de la renda.

L'enquesta revela que la renda mitjana de Barcelona ciutat és sensiblement major que la de Catalunya: 190.698 ptes./mes per llar. Tanmateix, també aquí s'observen grans desigualtats, en una proporció semblant a la de Catalunya (taula 2), entre les llars més pobres i més riques.

En aquest sentit, s'observa que:

- El 1r decil té una mitjana mensual de 41.181, és a dir, acumula 2,14% de la renda total.

- Els 7 primers decils no arriben entre tots a acumular el 50% de la renda.

- Les rendes del decil 10, grup de famílies més riques, corresponen a les rendes conjuntes dels 5 primers decils.

- Els decils 9 i 10 acumulen el 42,32% de la renda total.

- S'amplien les distàncies entre les famílies més pobres i les més riques (mit-

Taula 1
Distribució de les rendes disponibles per llar (segons decils) en el conjunt de Catalunya

Decils de renda	Mitjana mensual de renda	% sobre la renda total	% acumulat del total de renda
1	41.621	2,46	2,46
2	72.011	4,27	6,73
3	93.194	5,53	12,26
4	110.502	6,54	18,80
5	130.279	7,74	26,54
6	151.789	9,02	35,56
7	176.791	10,47	46,03
8	208.137	12,37	58,40
9	256.696	15,26	73,66
10	442.969	26,34	100,00
Total	168.458	100,00	100,00

Font: Enquesta Catalunya GES, 1988.

Taula 2
Distribució de les rendes disponibles per llar (segons decils) a la ciutat de Barcelona

Decils de renda	Mitjana mensual de renda	% sobre la renda total	% acumulat del total de renda
1	41.181	2,14	2,14
2	74.574	3,92	6,06
3	98.324	5,17	11,23
4	120.993	6,36	17,59
5	145.990	7,67	25,26
6	170.984	8,99	34,25
7	199.867	10,51	44,75
8	245.825	12,92	57,67
9	316.024	16,61	74,29
10	495.041	25,71	100,00
Total	190.698	100,00	100,00

Font: Enquesta Catalunya GES, 1988.

jana de 41.181 pessetes, enfront d'una mitjana de 495.041 pessetes.)

– S'observa que les famílies de Barcelona tenen una renda més alta que en la resta de municipis i superen en 22.000 pessetes la mitjana de Catalunya (gràfic 1).

Pobresa i nivell d'inseguretat de les famílies

S'utilitza el "nivell de seguretat o inseguretat d'existència" per indicar el sostre per sota del qual les famílies que es poden considerar víctimes d'una situació de pobresa en relació al conjunt de la societat.

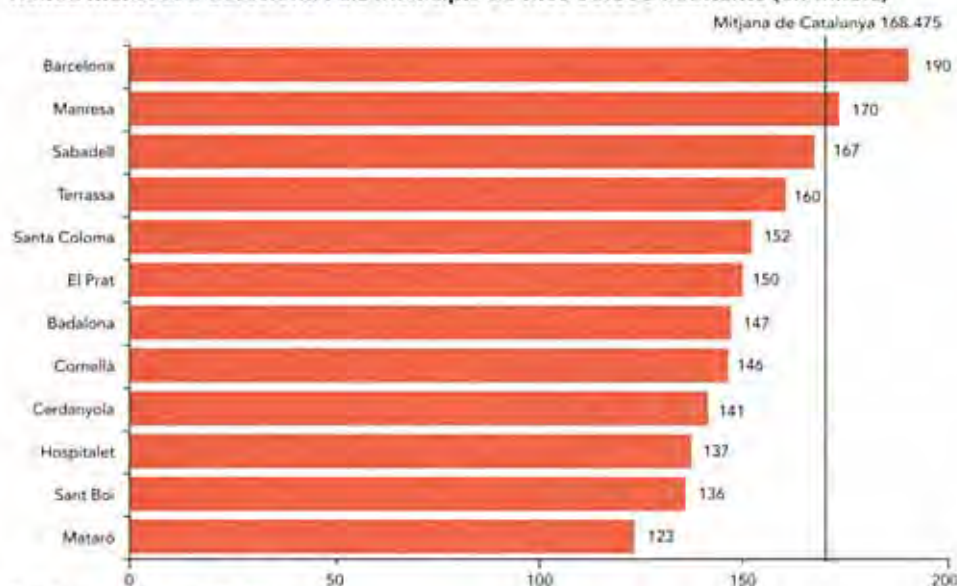
Prenent com a frontera el límit que utilitza la Comissió Europea per fixar el nivell de pobresa i inseguretat (bàsicament llars que estiguin per sota de la meitat de la mitjana de renda, modificada per paràmetres de membres de la llar), l'informe situa el nivell de pobresa a Catalunya en un 15%.

En el cas de Barcelona, aquest percentatge baixa fins al 9,6%. És a dir, un 9,6% de les famílies barcelonines es troba en un nivell d'inseguretat.

Als altres països on s'ha dut a terme la recerca, el líndar de pobresa o nivell d'inseguretat s'establia en els següents percentatges: Grècia (19,9%), Irlanda (15,9%), Catalunya (15,1%), Lorraine (9,7%), Luxemburg (7,6%), Holanda (7,1%) i Bèlgica (6,1%).

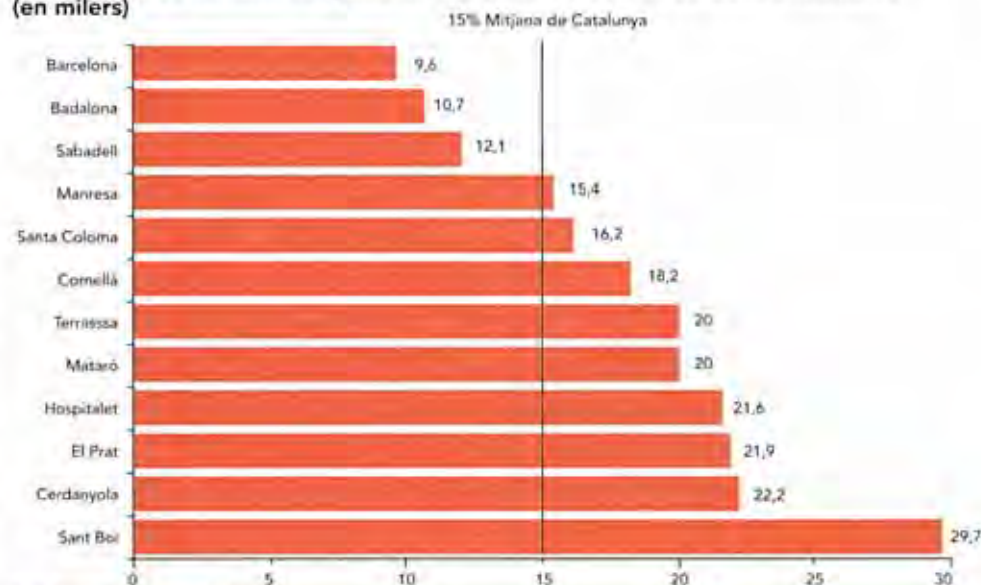
Les dades comparatives d'altres ciutats de la província de Barcelona mostren que les xifres més elevades de famílies sota el líndar de pobresa i en situa-

Gràfic 1
Renda mensual a Barcelona i als municipis de més 50.000 habitants (en milers)

Font: Enquesta Catalunya, GES, 1988

Gràfic 2
Percentatge de famílies insegures en els municipis de més de 50.000 habitants (en milers)

Font: Enquesta Catalunya, GES, 1988

ció d'inseguretat es donen a Terrassa, Mataró, l'Hospitalet, El Prat, Cerdanyola i Sant Boi (gràfics 1 i 2).

Característiques de les famílies per sota el llindar de pobresa.

L'Informe analitza les dades en funció de variables que ajuden a delimitar les característiques de les famílies en situació d'inseguretat i, per tant, sota el llindar de pobresa, i en certa mesura apunta alguns factors causals. El lloc de naixement, l'edat o l'estat civil del cap de família, el nivell d'instrucció, la categoria professional, l'activitat, el tipus de llar i el nombre de proveïdors de renda són alguns dels factors determinants (taula 3).

Destaquen algunes característiques:

- La majoria dels caps de família en situació de pobresa ha nascut a Catalunya, contràriament al que passa a la resta del territori català. El nombre de caps de família d'edat avançada que es concentra a Barcelona podria explicar aquesta característica diferencial respecte a la resta del territori català.

- Segons augmenta l'edat del cap de família, fins a l'edat de jubilació, s'incrementa el percentatge de famílies que es troben en situació de pobresa. El grup comprès entre els 45 i els 64 anys és el que mostra un percentatge més elevat. També destaca a Barcelona el grup de 65 i més anys, on es concentra un important grup de les famílies en situació de pobresa (un 33%, que supera en 6 punts les dades de Catalunya).

Taula 3
Perfil de les famílies insegures o sota el llindar de pobresa

Variable	Categories	Barcelona	Catalunya
Lloc de naixement del cap de família	Nascut/da a Catalunya	57,5% (45)	45,4% (202)
	Nascut/da a la resta de l'Estat	42,3% (33)	54,6% (243)
Edat del cap de família	15 a 29 anys	10% (8)	5,1% (23)
	30 a 44 anys	15% (12)	22,6% (102)
	45 a 64 anys	41,2% (33)	44,1% (200)
	Més de 65 anys	33,8% (27)	27,5% (125)
Estat civil del cap de família	Casat/da	57% (45)	72,3% (322)
	Solter/ra	10,1% (8)	4,9% (22)
	Vidu/vidua	27,8% (22)	16 % (71)
	Divorciat/da	3,8% (3)	
	Separat/da	1,3% (1)	5,3% (24)
Nivell d'instrucció del cap de família	Analfabet/ta	10 (8)	10,9 (49)
	EGB 1	53,8 (43)	64,7 (291)
	EGB 2	13,8 (11)	15,7 (71)
	BUP	15 (12)	5,8 (26)
	Grau Mitja	5 (4)	1,6 (9)
	Grau Superior	2,5 (2)	0,7 (4)
Tipus de llar	2 vells	12,3 % (10)	7,1 (9)
	1 vell	11,1% (9)	8,7 (11)
	3 adults	8,6% (7)	10,3 (13)
	2 adults, 2 nens	8,6 % (7)	10,3 (13)
	2 adults	8,6 % (7)	7,9 (6)
Categoria del cap de família ocupat	Jornalers/es	-	9,3 % (17)
	Treballadors/es no qualificats/des	8 % (2)	34,1 % (62)
	Treballadors/es qualificats/des	56,9 % (14)	34,6 % (63)
	Administratius/ves	12 % (3)	6,6 % (12)
	Tècnics/ques	4 % (1)	5 % (9)
	Funcionaris/es administratius/ves	-	-
	Funcionaris/es tècnics/ques	8 % (2)	-
Autònoms/es	8 % (2)	10,4 % (19)	
Professional Liberal	4% (1)		
Activitat del cap de família	Treballa	32,5 % (25)	40,4 % (182)
	Aturat/da	22,1 % (17)	12,9 % (58)
	Jubilat/da	28,6 % (22)	27,3 % (123)
	Invalidesa	5,2 % (4)	11,1 % (50)
	Mestressa de casa	10,4 % (8)	7,5 % (34)
	Pensionista	1,3 % (1)	-
Nombre de persones ocupades	0	55,6 % (45)	50 % (278)
	1	34,6 % (28)	41,8 % (188)
	2	9,9 % (8)	7 % (32)
	3	-	1,6 % (7)
Nombre de proveïdors de renda	1	64,2 % (52)	61,7 (278)
	2	24,7 % (20)	25,5 % (115)
	3	4,9 % (4)	10,4 % (47)
	4	-	-
	5	-	-
	Cap	6,2 % (5)	2,4 % (11)

– Els casats representen el 57% (15 punts per sota del conjunt de Catalunya), però hi ha una proporció molt més elevada que a la resta del territori de caps de família vidus (27,8%, pel 16% de Catalunya). Això torna a evidenciar el tipus de llars que estan afectades per la pobresa: el percentatge de gent gran que la integra és més elevat que a la resta de Catalunya.

– El 77% dels caps de família té estudis molt elementals. Els nivells d'instrucció a Barcelona es troben per sobre dels de Catalunya, on el 90% dels caps de la família té estudis molt elementals. A més, a Barcelona el 22% supera aquest nivell, i ha fet BUP o FP, estudis de grau mitjà o superiors.

– Les llars integrades per 2 persones grans són les que en més alt percentatge es troben en situació d'inseguretat a la ciutat de Barcelona, seguides d'aquelles en què només hi ha una persona gran. Aquestes dues situacions suposen que una de cada 4 famílies es troba en situació de pobresa. Aquest tipus de llar té un pes menor a la resta de Catalunya.

– El 56% dels caps de família són

treballadors qualificats i només el 8% no són qualificats, a Barcelona, i és molt diferent la distribució a Catalunya. Els administratius superen en un 12% els treballadors no qualificats.

– Només una tercera part dels caps de família de les llars pobres de Barcelona té com a activitat el treball. Els aturats suposen el 22%, 10 punts per sobre de Catalunya. Els jubilats representen el 28,6% dels caps de família de les llars pobres de Barcelona.

– Les famílies considerades pobres que no tenen cap membre en situació de treballar són a Barcelona el 55,6%, i el 50% a Catalunya.

– La major part de llars pobres tenen un únic proveïdor de renda sigui quin sigui el seu origen (treball, pensió, etc.).

Opinions sobre els mecanismes de protecció social.

L'enquesta aporta dades de l'opinió de la població sobre l'eficàcia dels ajuts socials i la responsabilitat de les institucions. Malgrat que el temps transcorre-

gut obliga a interpretar amb prudència les dades sobre la imatge i la percepció dels serveis públics, ja que el 1988 –per exemple– encara no s'havia implantat la PIRMI, sapunten algunes tendències sòlides i en alguns casos preocupants.

Hi ha un elevat escepticisme davant les mesures per combatre la pobresa. A Barcelona, un 39,4% dels enquestats creu que no ajuden en absolut; un 37,9% creu que ajuden una mica i només un 12% creu que bastant.

Pel que fa a les institucions que tenen la responsabilitat de lluitar contra la pobresa, se situa en primer lloc la Generalitat (35,7%) i el govern central (31,6%). Més lluny, l'Ajuntament (17,3%), la família (6,5%) i les associacions (2,9%).

Però la percepció de qui realment se n'ocupa és enormement diferent, i amb un ordre clarament invertit respecte a qui s'adjudica la responsabilitat: ningú (21,8%), les associacions religioses (17,9%), l'Ajuntament (14,3%), la Generalitat (13,2%), la família (11,5%), les associacions no religioses (7,6%) i el govern central (7,6%).

NOU SERVEI D'INFORMACIÓ TELEFÒNICA PER AUDIOTEX

Facil'parlar.

Ho sap tot sobre Barcelona.

481 00 10

Informació del Servei.

El nou Servei d'Audiotex permet d'obtenir informació d'una manera àgil i senzilla, durant les 24 hores, tots els dies de l'any. El preu de la trucada és el de les tarifes vigents, sense cap mena de recàrrec especial.